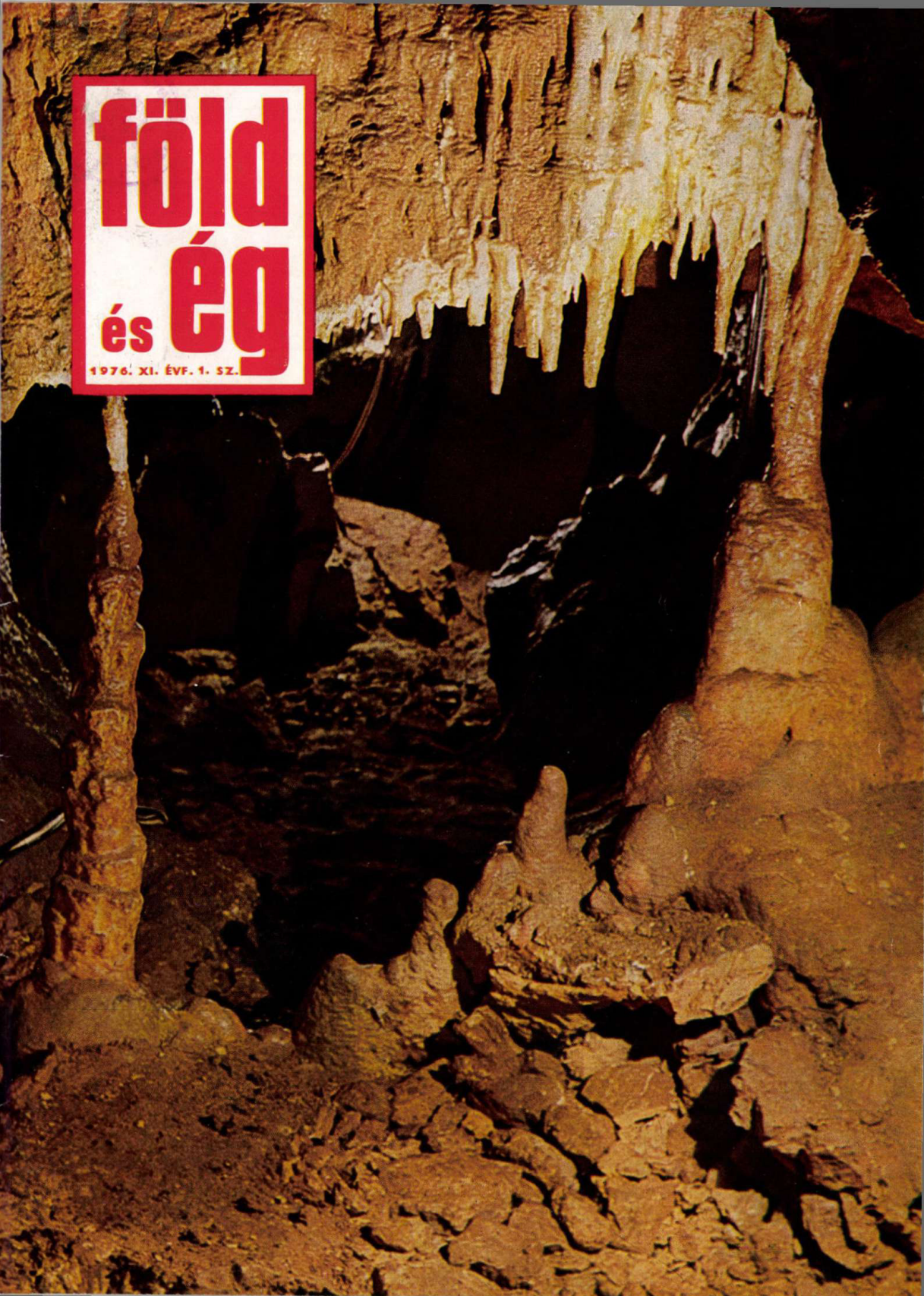

föld és ég

1976. XI. ÉVF. 1. SZ.

Barlangok védelme

Másfél évszázada annak, hogy Vass Imre, Gömör–Kishont vármegye „rendszerint való földmérője”, az első magyar tudományos barlangkutató az aggteleki Baradla-barlang addig másfél km hosszan ismert főágát felfedezésével mintegy 6 km-re növelte, s ezzel a barlang teljes hossza elérte a 8 km-t. Ez – a legújabb kutatások nyomán elért – jelenlegi 25 km-es hosszúsághoz képest szerény eredménynek tűnik. Az 1825-ös felfedezés azonban, azon túl, hogy a maga idejében – az akkori technikai eszközök, s a barlangtani tudományok kezdetleges volta mellett – nagyszerű teljesítmény volt, fel lendítette a magyar tudományos barlangkutatót is. A jelentős évforduló kellő megünneplésére a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat 1975. augusztus 26–29. között „Baradla 150” néven nemzetközi konferenciát rendezett, melyen több mint 60 külföldi és 40 hazai szakember vett részt.

A konferencián – az évfordulóval kapcsolatos megemlékezések mellett – szakmai ülésszak is szerepelt, melynek témaköre a *karsztok, barlangok és karsztvizek védelme* volt. A téma világszerte annyira időszerű, hogy az UNESCO keretében működő Nemzetközi Barlangtani Unió (UIS) az 1975-ös évet a *barlangvédelem évének* nyilvánította.

Magyarország a barlangvédelem terén élen jár, hiszen az 1961-ben megjelent természetvédelmi törvény – világviszonylatban egyedülállóan – védelmet biztosít az ország valamennyi barlangjának. A barlangvédelem hatékonyságának növelése érdekében hozta létre 1975-ben az Országos Természetvédelmi Hivatal a Barlangtani Intézetet.

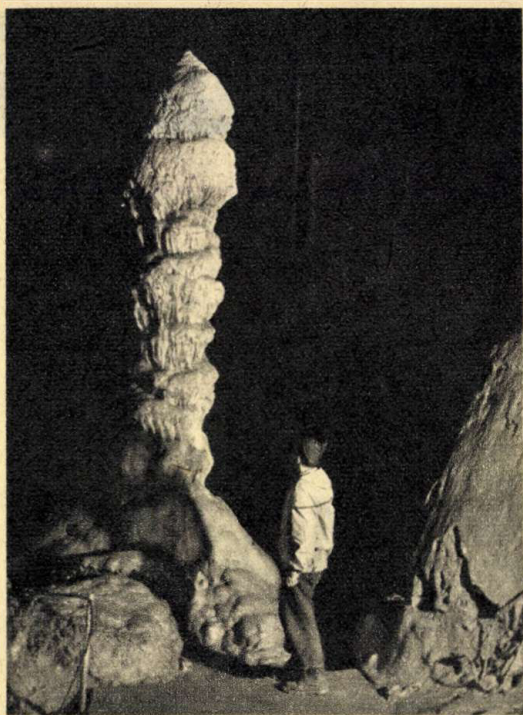
A barlangok természetes állapotába legerőteljesebben az idegenforgalmi kiépítéssel nyúl bele az ember. Különösen a látogatók számának az utóbbi évtizedben történt ugrásszerű növekedése következtében jelentkeznek aggasztó tünetek, mégpedig a világitást szolgáltató lámpák, elsősorban fényszórók közvetlen fényében levő cseppkőképződményekre települő *algák*, súlyosabb esetben *páfrányok* elszaporodása révén. Az egykor hófehéren és a vörös, sárga különböző árnyalataiban pompázó cseppkőveket egyre inkább egységes zöld bevonat lepi el. A barlangok tehát elvesztik természetes jellegüket, márpedig természetes állapotuk megőrzése elsőrendű feladat, annál is inkább, mivel a természetvédelmi törvény védelme alatt állnak. Az eddigi vizsgálatok azt bizonyítják, hogy a legjobb védekezés a meg-

előzés. A barlangi világitás ésszerű, alapvilágításra és fényszórókra szétválasztott, valamint kellőképpen szakaszolt kiépítésével és üzemeltetésével a fénycsúszás időtartama mintegy ötödére csökkenthető. A már kialakult algabevonatok nyomtalan eltávolítása vagy visszaszorítása igen problematikus, ezzel kapcsolatban további vizsgálatok szükségesek.

A megnövekedett idegenforgalom érezhető hatással van a barlangok mikroklímájára is. Jégbarlangok esetén – mint pl. a világhírű szlovákiai Dobsinai-jégbarlangnál is – az idegenforgalom okozta hőmérsékletemelkedés már káros, és a barlang jégtömegének lassú, de állandó csökkenését okozza. Az idegenforgalomnak a barlangi mikroklímára gyakorolt hatása hazai barlangjainkban is észlelhető, de még nem káros mértékben; barlangjaink mikroklímája még képes regenerálni ezt az időszakosan jelentkező emberi behatást. Mindenesetre figyelmeztet arra, hogy folyamatosan figyelemmel kell kísérni barlangjaink klimatikus viszonyainak változását,

Baradla-barlang. Óriások terme. Eddig jutott el Vass Imre 1825-ben

Cseppkőcsoda a baradlai Óriások termében.
(Hazslinszky Tamás felvételei)

továbbá az is vizsgálat tárgyává teendő, hogy van-e kapcsolat és milyen mértékben, az idegenforgalom okozta hőmérsékletemelkedés és az algásodás üteme között?

A szakszerűtlen idegenforgalmi kiépítés a barlangtermek és -folyosók felbecsülhetetlen értékű régészeti és őslénytani leleteket rejtő agyagkitöltésében, ritka állatvilágában helyrehozhatatlan károkat okozhat. De nemcsak az idegenforgalomra kiépített barlangokat fenyegetheti ilyen veszély. A barlangok és a barlangkutatás népszerűsödése a fiatalság körében örvendtes, de egyben veszélyes is. A kalandvágy, a szakismeretek és a kellő felkészültség hiánya, az

amatőr gyűjtők, a laikus kutatók elég népes tábora pótolhatatlan értékek pusztulását, elkallódását okozhatja. Az érdeklődők szervezett szakmai vezetése, képzése, a megfelelő ismeretterjesztő publikációk, barlangfeltárási eredmények közzététele lehet a megoldása ennek a problémának.

Vannak olyan barlangok is, amelyeknek értékes, könnyen károsodó képződményei vagy más értékei a legnagyobb elővigyázatosság mellett sem védhetők meg a pusztulástól, mert pl. a barlangban való egyszerű közlekedés (sok esetben kúszás és mászás) is kárt okoz bennük. Néhány külföldi példa alapján egyre inkább előtérbe kerül az ilyen barlangok teljés lezárásának kérdése. A tudományosan feldolgozott, dokumentált és publikált barlangot „hermetikusan” le kell zárni, és csak kellően indokolt esetleges újabb tudományos vizsgálatok céljára szabad hozzáférhetővé tenni.

A karsztos barlangjáratokban áramló karsztvizek védelme ugyancsak rendkívül fontos. Minőségük megőrzése az alapfeltétele annak, hogy csapjainkból egészséges ivóvíz folyjon. E munkának egyik fontos láncszeme a karsztforrások védendő vízgyűjtőterületének kijelölése, amely széles körű morfológiai, hidrográfiai és speleológiai vizsgálatssorozatok alapján lehetséges. A víznyelőkön keresztül a mezőgazdaságilag művelt ill. állattartással hasznosított területekről fertőző mikroorganizmusok is bekerülhetnek a karsztvízbe. A védőterület kijelölése nemcsak a karsztvíz védelme szempontjából fontos, hanem a víznyelő feltárásán esetleg dolgozó kutatók fertőzésveszélyének elkerülése céljából is.

A fentiekben a karsztok, barlangok és karsztvizek védelmével kapcsolatos problémakörből csak néhányat ragadtunk ki. Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a karsztok, barlangok és karsztvizeket veszélyeztető emberi és környezeti hatásokat világszerte felismerték. Elhárításuk nagy erőfeszítéseket igényel. Az ezirányú tapasztalatok, új módszerek kölcsönös megismeréséhez hasznosan járult hozzá a hazánkban rendezett nemzetközi konferencia.

Hazslinszky Tamás

Balassa Iván: Lápok, falvak, emberek

Gondolat Kiadó, Budapest, 1975. 302 oldal + rajzos illusztrációk.

Ára: 45,- Ft.

A Bodrogek területileg igen kicsi tája az országnak — a Tisza, a Bodrog és az északi határ között —, mint néprajzi etnikum azonban rendkívül színes, rég- és közelmúltja, politikai és gazdaságtörténete, gazdaságföldrajza, szokásvilága igen érdekes. A szerző mint néprajzkutató és muzeológus, ezen a vidéken töltötte

élete egy részét — a sárospataki múzeumot igazgatta —, miközben sokszor bejárta a vidéket, vallatta a tájat és az embereket, s az összegyűjtött anyagot: a népi tudást, hitvilágot, szokáskultúrát, a levéltári adatokkal ellenőrizve és hitelesítve, újramondta ebben a könyvben. A szerző ebben a művében elbeszél a népek a népről, de úgy, hogy minden olvasó tanuljon belőle. A néprajzi anyagnak ez a feldolgozási módja egyben mintául is szolgálhat a néprajzi, helyismereti szakköröknek ahhoz, hogy mit és hogyan gyűjtsenek, és a gyűjtött anyagot miként szerkesszék egységes összképpé anélkül, hogy adataik elvesznenék tudományos forrásértéküket.

A könyv illusztrációját Czinke Ferenc grafikusművész, Bodrogek szülőtte rajzolta.

